

Siia maani ja mitte kaugemale

Juhan Pitka

Eesti kaitsejõud loodi lahingute käigus

Ühel ajal Eesti kaitsejõudude taandumisega Ida- ja Lõunarindelt käis kibekiire töö uute relvaväikeste loomiseks. Lisaks 4. ja 5. jalaväepolgule formeeriti detsembrikuu jooksul kolm laiarööpmelist ja üks kitsarööpmeline soomusrong, suurtükiväepolk, ratsavägi, merejõud, soomusvägi (autod). Heroilise kujuna meie kaitsejõudude loomisel jääb ajalukku Juhana Pitka, kes kohe pärast Saksa okupatsiooni lõppemist 11. novembril pani aluse Kaitseleidule. Novembri lõpul ehitati Pitka algatusel soomusrong nr. 1, mis juba 30. novembril tema juhtimisel Viru rindele sõitis.

Detsembri keskel formeeris Pitka Eesti merejõude. Esimesteks sõjalaevadeks said Saksa okupatsioonivõimudelt üle võetud vana suurtükipaat „Bobr“, mis ristiti „Lembituks“, ja vahilaev „Lauterbach“, uue nimega „Laine“. Pitka määrati laevastiku juhatajaks. 19. detsembril jõudsid Tallinna reidile Inglise sõjalaevad. Need kaaperdasid 26. ja 27. detsembril Vene miiniristlejad „Spartaki“ ja „Avtroili“ ning andsid üle Eesti merejõududele. Laevadele pandi uued nimed „Vambola“ ja „Lennuk“. Vast loodud laevastik lülitus kohe meie kaitselehinnguisse. 3. detsembril tehti dessant Kundasse, 26. ja 29. detsembril Loksale.

Sõjameheteed alustas Pitka kaugesõidukaptenina. Saades merejõudude ülemaks, anti talle mereväekapteni aukraad, hiljem ülendati admiraliks. Tema staabiülemaks oli kaptenleitnant Hermann Salza, kes 1940. aastal Eesti merejõudude ülemana arreteeriti ja viidi Siberisse, kus ta hukkus.

Eesti kaitsejõudude loomisel tehtud organiseerimistöo tulemusena peatati punaväe edasitung 3. jaanuaril Valkla mõisa—Jägala jõe joonel. Valkla vallutati tagasi. Samal ajal jõudsid rindele ka Soome vabatahtlike kaks kompaniid. Valklas oli Vabadussõja pöördepunkt. Siin haarasid värskest formeeritud Eesti kaitsejõud sõjalise initsiatiivi enda kätte. Algas vaenlase paaniline taganemine ja maalt väljalöömine. Valkla lahingupaik tä-

histati suure, 41-tonnise põllukiviga, mille küljele raiuti pühendus:

Siia maani ja mitte kaugemale
3. I 1918

1945. aastal õhkisid punavõimud tolle ajaloolise mälestusmärgi pihukspõrmuks.

Admiral Juhana Pitka jätkas oma kangelaserolli ka 1944. aastal. Viibides pagulasena Soomes, tuli ta sealt 1944. aasta suvel kodumaale, et taas organiseerida ja innustada vabadusvõitlust punaarmee vastu. Saksa võimud andsid talle loa formeerida endanimeline pataljon, mis ka sündis. Augusti lõpupäevadel käis ta koos Saksa kõrgemate ohvitseridega Narva rinnet inspekteerimas. Sealt naastes ütles ta allkirjutanule antud intervjuus, et sõjaline olukord on isegi kindlam kui Vabadussõja ajal. Vaatamata admiralil optimismile läks aga kõik teisiti. Saksa väed taandusid, Eesti kaitsejõud ei suutnud üksinda kaitsta kodumaa piire punaarmee forsseeritud rünnakute vastu. Meie sõjalised formeringud purustati, nende seas ka Pitka pataljon.

Mis sai aga admiral Pitkast endast? Vaatamata Voldemar Pinni aastatepikkusele uurimisele on tema saatus seni selgusetu. Rahva seas liigub palju legende tema traagilistest elulõpupäevadest, kuid kontrollimisel pole need kinnitust leidnud. Küll on aga teada, et Pitka adjutant, Vabadussõja kangelane kapten Laamann langes NKVD kütisi.

Peep Kärp